ZORNMÄRKET — STATUSPRYL? Kring det intrikata ämnet utspann sig en livlig debatt på lördagseftermiddagen på Estrad. Debattledaren, kulturnämndsordföranden Stig Stenbom kunde glädja sig åt en livlig debatt — med inte mindre än 35 temperamentsfulla inlägg! För slutvinjetten svarade Arne Blomberg, Södermanlands spelmansförbund, som talade för regionala uppspelningar för bronsmärket och offentliga uppspelningar för silvermärket — inför jury och publik som i Norge! Arne Blomberg ville också ha de regionala uppspelningarna indelade i grupper för t ex nya instrument som dragspel, gitarr, cittra — allt gamla folkinstrument. Det kan bli aktuellt i framtiden med speciella domarkurser. Zornmärket har bara sitt berättigande som en stilbildande faktor! I panelen fr v: Gunnar Ahlquist, Sven Härdelin, Stig Stenbom, Arne Blomberg, Ole Hjorth, finnzornmärkesjuryn, Pontus Berggren, spelman och sekreteraren Lillemor Wennerström.

LT 18.6.73

Då klappade hjärtat AV RENASTE GLÄDJE!

LT 18.6.73.

Svenska låtar" var fredagskvällens programrubrik på Södertäljes Estrad. Redan i foajén och i den upplysta salongen mötte man ett levande, livfullt stycke gammalsvensk "exotism". Där var en ny ungdomsgeneration — som med eller utan hjälp av "den gröna vågen" — hittat vägen tillbaka till vårt svenska kulturarv. Ungdomar som helt självklart mötte upp i en dräktprakt utan like, i dräkter som kändes "äkta" — med handvävt, hemstickat, handbroderat.

Där var unga skägg i gula kalotter. En ung östgöte i långrock, — blåsvart med sköna broderier, — och rundkullig hatt. Han var som stigen ur en tavla av Ivar Arosenius — eller ur en dalmålning. En flicka svävade förbi med röda, fladdrande band kring sitt blonda hår. Där var en grupp ungdomar i ryska skjortor, i afrikanska kalotter, pakistanska skjortor. Det var verkligen en folkkulturernas möte!

SPELMÄN MED STJÄRNDILEMMA

Och våra spelmän börjar att bli beresta ambassadörer för svensk kultur! En spelman kom med sitt fiolfodral grant tapetserat med märken från hela Europa.

En röst från scenen erinrade också om att många spelmän blivit något av estradlejon. Man upplystes nämligen om att inga bandinspelningar från salongen var tillåtna. Det förbjöd en del av de uppträdande spelmännens grammofonbolag. Ack, spelmän med stjärndilemma!

PREMIÄR UTAN SKYDDSNÄT

Så berättade Arne Blomberg — Sörmlands spelmansförbunds ordförande och tillsammans med Sune Åberg från Svenska Ungdomsringen mannen bakom Södertäljes storsatsning på den svenska folkmusiken och folkliga dansen — att "Svenska låtar" skilde sig från andra stämmoprogram. Med sitt stora, ungdomliga programinslag hade man velat ge en levande bild av vad spelmansmusiken betyder 1973!

"Premiär utan skyddsnät" gjorde sedan den välkände nyckelharpespelaren Cellon Wallin tillsammans med en grupp på tre ungdomar från Uppland: Stefan Ohlström, Bengt Lindroth och Gerth Olsson.

På två fioler och två nycklar spelade man sedan valser från Österbybruk, bl. a. "Sadelmakar-Kalles vals" och låtar efter Cellon Wallins far — Albin Wahlin.

DÅ KLAPPADE HJÄRTAT AV GLÄDJE!

Sedan var det dags för publiken att möta två bröder från Vikbolandet — Anselm och Allan Hellström — två genuina, gamla spelmän som alldeles ljuvligt spelade låtar efter Pelle Fors. Då klappade hjärtat av glädje hos varje vän av spelmansmusiken! Så fick de också några av kvällens varmaste applåder av den sakkunniga publiken!

Därefter fick man lyssna på 8-dels polskor från Skåne, spelade av Sylve Björk, Inger Jönsson och Helga Nilsson — alla tre från vår sydligaste provins.

SUG I STRÅKEN

En äkta spelman är också Hubert Törnfeldt — från Axvall i Västergötland — allvarsam, nästan litet bondearistokratisk stod han i sin stramt enkla dräkt, men vilket sug hade han inte i stråken när han spelade sin polska från Östergötland!

Sedan spelade aan tillsammans med en dansk "spelkvinna" Gudrun Jörgensen — som hade rytmen inte bara i stråken utan i hela kroppen! — Smått pantomimiskt uttrycksfullt levde hon med i en gammal jyllandslås intrikata rytmer.

SOM ETT HELT SPELMANSLAG

Lät som ett helt spelmanslag gjorde unga Britt Marie Swing från Hälsingland — en ung flicka som spelade med så intensiv inlevelse att flätorna dansade på ryggen! Hon var en fascinerande flicka — med ett sjusärdeles drag i stråken! Länge skall man minnas hennes gammelversion av Delsbo brudmarsch och hennes kortvisor från vårt avlägsna Fattig-Sverige!

Forskar i småländsk låt-tradition är det inte många som gör. Men till undantagen hör det sympatiska paret Eva och Bengt Lövberg — som lät Estrad-publiken lyssna till sitt landskaps gamla låtar. Man hade också ett ungt par med som dansade till låtarna.

Publiken fick bl. a. lyssna till kvarnpolska från Öland, en gammal vals från Tjust och en polska.

Under programmets gång fick man så lyssna till musik från både Västerdalarna, Värmland, Älvdalen, Skåne och Värmland. Och en av zornmärkesjuryns medlemmar uppträdde själv — Ole Hjorth som spelade Bingsjö- och Orsalåtar tillsammans med Gustaf Pekkos och Johnny Soling. Och både spel och livfull dans bjöd Nordingarna från Stockholm.

"Ungdomen kommer på bred front!"

LT 18.6.73

Klassen på de uppspelande spelmännen i år har genomgående varit hög, berättar ingenjör Harry Engberg, med i Svenska Ungdomsringens VU och sekreterare i Zornnämnden som utdelar det av alla spelmän så hett eftertraktade zornmärket — i brons, silver och guld.

— Juryn har speciellt noterat den goda musikaliteten hos de unga spelmännen. Det är först i år som man verkligen på allvar märker av den ungdomliga bredden i spelmansrörelsen.

— Ungdomen av i dag startar utifrån helt andra förutsättningar än vad de gamla, traditionsbärande spelmännen gjorde. Ungdomarna lär musik i skolan. Och musikskolan i dag vet vad folkmusik är! Tidigare var ju skolundervisningen hårt knuten bara till den klassiska musiken.

"INTE BARA UNDERBARN!"

— De ungdomar som har sinne för vår typ av musik, för den genuina spelmansmusiken, har alla möjligheter att utvecklas snabbt. En 17-åring som spelade upp i årets zornprov var verkligt duktig — för att bara ta ett exempel!

— Tidigare var det ytterst sparsamt med så unga spelmän. Man mötte bara enstaka "underbarn" — jag minns några från Orsa häromåret. Men idag kommer ungdomen på bred front. Och det är roligt att det sker just i år när zornuppspelningarna firar 40-årsjubileum. De första ägde nämligen rum 1933!

"FÖR FOLKMUSIKENS FROMMA"

— Mest uppmärksammad spelman i år blir tydligen Vappersta-Lasse, den förste dragspelare som spelat upp för zornmärkesjuryn. Juryn har gett sin motivering och Svenska Ungdomsringens riksstyrelse har valt att ge honom zornplaketten i guld.

Guldplaketten tilldelas den som "förtjänstfullt arbetat för folkmusikens fromma". Det behöver inte nödvändigtvis gälla någon som själv utövar musik. Plaketten kan också tilldelas den som t ex har samlat in låtar eller på annat sätt arbetat för folkmusiken — eller som spelar ett annorlunda instrument, som t ex Vappersta-Lasse.

DRAGSPELSVÅGEN OCH FIOLERNA

— När Anders Zorn instiftade sitt zornmärke var det just för att rädda de gamla fiolerna som hotades att dränkas av den nya dragspelsvågen. Också för den skull har vi ansett att Vappersta-Lasse bör tilldelas en guldplakett istället för ett märke.

Han är en genuin spelman med god musik, framhåller Harry Engberg. Vi har velat ge honom något som fullt täcker hans unika gärning — och det anser vi att den exklusiva guldplaketten gör!